

gingsorgaan functioneerde. In 1926 hoorde hij tot de oprichters van de Wertheim Salomonson Stichting. Hij was gedelegeerde van de vereniging op de internationale congressen in Parijs (1931) en Zürich (1934) en lid-expert van de commissie ter bestudering van de radiumtherapie van kanker van de baarmoeder. Over dit en andere onderwerpen heeft hij verschillende wetenschappelijke publikaties op zijn naam staan. Het artikel over tien jaar radiumbehandeling van het carcinoma colli uteri is nog steeds van belang. In deze in 1936 verschenen publikatie beschreef hij bijna 400 door hem behandelde gevallen met een overleving van gemiddeld 40%. Onder de vele condoléances bij zijn overlijden, liefdevol door de familie bewaard, zijn er opvallend veel van bekende gynaecologen, onder anderen van Van Bouwdijk Bastiaanse en Plate, die vol waardering zijn inzet voor de therapie memoreerden.

In 1942 was Heukensfeldt Jansen mede-organisator van een gemeenschappelijk 'Symposium over Stralen en Stralenterapie' van de Nederlandsche Vereeniging voor Electrologie en Röntgenologie, de Nederlandsche Natuurkundige Vereeniging en de Stichting voor Biophysica. Ondanks het feit dat de redactie de bijdragen van de vier sprekers, Van Ebbenhorst Tengbergen, Casimir, Den Hoed en Heyn (een van onze eerste nucleaire deskundigen), in het verslag heeft bekort tot veertig pagina's, kan dit verslag worden beschouwd als een 'state of the art' van dat moment.

Heukensfeldt Jansen werd bij zijn overlijden in 1960 terecht beschreven als een pionier van zijn vak. Het *Algemeen Handelsblad* vermeldde nog als markante bijzonderheid dat hij in 1922 hyacintebollen had bestraald voor een experiment van de bioloog De Mol van Oud-Loosdrecht. De bollen vertoonden na bestraling blijvende erfelijke mutaties die aanleiding gaven tot nieuwe rassen. Ook dat was pionierswerk.

Van hem werd gezegd dat hij 'in betrekkelijke teruggetrokkenheid werkte'. Hij werkte hard en goed. Voor de vereniging heeft hij veel betekend, onder collegae was hij optimistisch en charmant, maar belangrijker nog was zijn betekenis voor zijn patiënten. Uit hun brieven komt Heukensfeldt Jansen naar voren als een meelevend en goed arts met hoge opvattingen van zijn taak.

1 Lindeboom, G.A., *Dutch Medical Biography* (Amsterdam: Rodopi 1984) 972.

Steenhuis, Dirk Johannes

geb.: 22 november 1887 (Schiedam); overl.: 6 december 1954 (Utrecht)

opleiding:

- 1905 studie geneeskunde R.U. Leiden
- 1913 artsexamen R.U. Leiden
- 1913-1918 opleiding interne geneeskunde te Leiden (opleider: prof.dr. W. Nolen)
- 1922 promotie R.U. Leiden (promotor: prof.dr. W. Nolen)

proefschrift: Over de interpretatie van het röntgenologische longbeeld ten behoeve van de diagnose der long-tuberculose (Leiden: Van Doesburgh 1922) vi, 68 pp.

Dirk Johannes Steenhuis werd geboren in 1887 te Schiedam.¹ Hij bezocht de HBS te Leiden waar hij vervolgens geneeskunde ging studeren. Op 26 februari 1913 deed hij zijn artsexamen. Hierna was hij korte tijd scheepsarts, waarvan hem altijd bijbleef dat Mekka-gangers buitengaats over de reling werden gezet om op eigen kracht de kust te bereiken. Na een periode van

Links: D.J. Steenhuis met v.l.n.r. F.P.

vijf jaar als arts internist werd deling operatie werd. Zo'n drie percussie.

In die begin ook de röntgen bovendien de de broekzak w

In 1923 was geneeskunde n tie met de op de oorlog is be benoemd tot b op 9 novemb werd Steenh de radiologie

In 1922 was herkenning w tomisch prep maar ook lang mate van dan op welke wint tuberkels en l

Steenhuis w kunde. In ich (Die in de per minuten soch een duidelike oorlog ontwe Zweedse wand grote röntgen Het aantal van

Links: D.J. Steenhuis met zijn leerlingen; rechts: de eerste Nederlandse kobaltbom in Leiden (1952) met v.l.n.r. F.J.Th. Rutten, D.J. Steenhuis, P. Muntendam (1952)

vijf jaar als assistent bij de Leidse internist Willem Nolen (1854-1939) kon hij zich in 1918 als internist vestigen. Hij bleef echter in het Leidse Academisch Ziekenhuis waar hij de röntgenafdeling opzette. Zijn opleider Nolen kon niet begrijpen dat een briljant internist röntgenoloog werd. Zo'n dode foto kon toch niet opwegen tegen de fleurige geluiden van de auscultatie en percussie.

In die begintijd was de afdeling nog primitief, de doka lag onder een trap. Steenhuis deed ook de röntgendiagnostiek in het Diaconessenhuis en het Elisabeth ziekenhuis. Aangezien hij bovendien de therapie deed voor heel Leiden, werden soms de radiumnaalden per fiets en in de broekzak van de amanuensis vervoerd.

In 1923 werd hij conservator; op 18 juni 1926 kreeg hij de persoonlijke titel lector in de geneeskunde met als onderwijstaak de radiologie. Op 22 oktober 1926 aanvaardde hij die functie met de openbare les *Over de werking der Röntgenstralen op het normale en zieke weefsel*. In de oorlog is hij op 28 januari 1943 op eigen verzoek afgetreden, om na de oorlog te worden benoemd tot buitengewoon hoogleraar voor het onderwijs in de radiologie. Voor zijn oratie op 9 november 1945 koos hij het onderwerp *Stralenbehandeling van gezwellen*. Uiteindelijk werd Steenhuis op 20 december 1950 gewoon hoogleraar, de eerste volwaardige leerstoel voor de radiologie aan de Leidse universiteit.

In 1922 was Steenhuis gepromoveerd op een toen actueel onderwerp: de mogelijkheid tot herkenning van een vroeg stadium van tuberculose. Hij maakte vergelijkingen tussen het anatomisch preparaat en het röntgenbeeld. Daarvoor gebruikte hij niet alleen menselijk materiaal, maar ook longen van geslachte varkens. Hij demonstreerde op deze wijze onder meer dat de mate van doorbloeding van de long van invloed is op het röntgenbeeld. Bovendien gaf hij aan op welke wijze bij tuberculose op de röntgenfoto onderscheid was te maken tussen verkaasde tuberkels en kalkhaarden.

Steenhuis was een van de eerste universitaire radiologen uit de hoek van de interne geneeskunde. In iedere röntgenkamer op zijn afdeling stond ook een tafel voor klinisch onderzoek. (Die in de praktijk vooral werd gebruikt door de assistenten om te adapteren, wanneer die tien minuten soelaas niet hangend en rokend op de verwarming werden doorgebracht.) Hij had een duidelijke visie op de grote toekomst van de röntgendiagnostiek. De door hem vóór de oorlog ontworpen röntgenafdeling met vijf kamers, een bibliotheek, een leeskamer met Zweedse wanden, en een eigen technisch instrumentele afdeling, heette in het ziekenhuis de grote röntgenkamer, terwijl de kamer daarnaast in de interne de kleine röntgenkamer heette. Het aantal van vier, vijf en later zes assistenten werd absurd hoog gevonden.

In de jaren twintig en dertig werd er nog volop gewerkt aan nieuwe technieken en werden diverse onderzoeken voor het eerst uitgevoerd en met veel zorg omgeven. Zo werden de eerste gal- en nieronderzoeken dagen vantevoren aangekondigd, waarbij men zeer beducht was voor de verstoring van het 'interne milieu'. Met zijn amanuensis J.W. Smit en later A.J. Klein ontwierp hij verschillende apparaten voor opnamen van maag en van schedel en met name de beroemde seriecassette die zijn naam droeg, statieven en hulpmiddelen ter voorkoming van stralingsschade, zoals een loodhelm en een loden kamertje met armgaten van waaruit de patiënt kon worden gedraaid. Voor de therapie werd in 1952 in eigen beheer de eerste Nederlandse kobaltbom van 100 Curie gemaakt. Zijn laatste idee was een apparaat waarin de patiënt in alle richtingen en langs alle zijden bekeken kon worden. Dit zogenaamde ringstatief is niet tot uitvoering gebracht, maar de ring is wel gebruikt voor de eerste staande planigraaf. Een buitengewoon simpel en gereduceerd apparaat, dat door P.J. van Kuijk, een leerling van Steenhuis, werd ontworpen.

Steenhuis liet zijn assistenten een grote vrijheid, hetgeen hun ontwikkeling stimuleerde. Hij zorgde wel voor veel materiaal en vond dat ambitie en ijver van de leerling zelf de belangrijkste voorwaarden waren. Hij was zeer bezorgd over de positie van de radiologen en heeft daarom in 1946 mede de geduchte CVB gesticht. Dankzij de inspanningen van de diverse opeenvolgende commissieleden, zoals Rethmeier en Van Kuijk, is daardoor de ideale (monopolie) positie van de radiologie bereikt.

Als gevolg van Cara liet zijn gezondheid hem steeds meer in de steek en moest hij in de jaren vijftig veel werk overlaten aan zijn conservator Van Kuijk en later aan Puylaert. Toen voor een congres in München in 1959 namen van pioniers mochten worden ingezonden, heeft de Nederlandse Vereniging voor Radiologie Steenhuis, B.J. van der Plaats en D. den Hoed genomineerd. Het werk van Ziedses des Plantes was toen blijkbaar nog niet voldoende bekend. Steenhuis overleed echter voordat hij daar eerbetoon in ontvangst kon nemen.

Steenhuis heeft met zijn toekomstvisie, zijn klinische inbreng, zijn aristocratisch gedrag en zijn gevoel voor de röntgendiagnostiek, want hij kon goed kijken, meegewerkt aan de solide plaats van de röntgendiagnostiek in Nederland. Niet in het minst in Leiden, waar hij opvolgers kreeg die zijn erfenis tot grote bloei konden brengen.

¹ Lindeboom, G.A., *Dutch Medical Biography* (Amsterdam: Rodopi 1984) 1871-1872.

Bronkhorst, Willem

geb.: 26 juni 1888 (Ambon, Ned. O.I.); overl.: 29 april 1960 (Bilthoven)

opleiding:

- studie geneeskunde R.U. Utrecht
- 1913 artsexamen R.U. Utrecht
- 1926 promotie R.U. Utrecht
(promotor: prof.dr. H. Zwaardemaker Czn.)

proefschrift: *De contrasten in het Röntgenbeeld* (Utrecht 1926)
vi, 89 pp.

Willem Bronkhorst werd op 26 juni 1888 op Ambon geboren.¹ Op dertienjarige leeftijd kwam hij naar Utrecht, bezocht daar de Rijks-HBS, studeerde geneeskunde in Utrecht en werd in 1913 bevorderd tot arts. In 1914 was hij assistent in het St. Antoniusziekenhuis te Utrecht onder de

Links: de planigraaf van Bronkhorst

leiding van de Warmenhuizen Berg en Bosch leerde hij bij de (1871-1945) betrokken. Berg en Bosch geheel en al. Geen gebouwen kat in een woon architectuur.

Vanaf 1942 ziekenhuis in ten aan de psychisch afscheid van hoogleraar Bronkhorst le voor de grote